

Skabelse!

I begyndelsen var KAOS!

Dette studieår er startet med kaos. At vore nye campus på Niels Bohrs Allé ikke ville være klar til indflytning medio august var forventeligt, hvorfor vi tog det helt roligt, da rektors velkomst i den 15. august ikke kunne finde sted på campus, men blev flyttet til sundhedsuddannelsens domicil på Blangstedgårdsvej. Stor var glæden derfor, da vi allerede den efterfølgende fredag kunne flytte ind. Bygningerne var ikke helt færdige, der var håndværkere mange steder både inde og ude og støvet lå tykt på gangene – men vi kom ind, fik set hvilke faciliteter der venter os og kunne danne os det første indtryk af de muligheder og udfordringer vi får. I mandags begyndte de studerende så at indtage stedet. Det bliver dejligt at tage de nye faciliteter i brug.

Også internt på læreruddannelsen har der været kaos. Vi har været uden ledelse hen over ferien og først lidt inde i august blev vi bekendt med den ny ledelsesstruktur. Det vigtigste for os er i første omgang, at vi nu har en leder, en der har bemyndigelse til at træffe beslutninger – kan sige *Nej – det går ikke*, eller *Sådan gør vi – og jeg tager ansvaret*. Det bliver en befrielse at komme ud af det ledelsesmæssige vacuum, hvor vi godt nok har kunnet gå til vores uddannelseskoordinator med vore problemer vel vidende, at hun kun havde begrænset ledelsesmæssig bemyndigelse og derfor også havde begrænsede muligheder for at træffe beslutninger. Vi håber nu, at der efter mørket bliver lys og at det fagfordelings-, skemamæssige og logistiske kaos som mange af os har følt i år, nu vil blive afløst af orden og struktur.

Denne overgang fra kaos til kosmos har man et religiøst ord for: skabelse. Meget imod hvad mange idag tror (hovsa, endnu et religiøst ord), så betegner det religiøse ord skabelse ikke verdens opståen, men verdens beboeliggørelse – dens åbning over for kulturdannelse. Dette gælder også for de to beretninger, som er placeret på bibelens første sider. De handler jo ikke om Big Bang, Higgs Partikel og masse/energi relationer. De handler om at gøre den allerede foreliggende verden beboelig. I den første beretning sker det ved at skubbe vandet til side og lade landet komme frem, i den anden ved at lade regnen forvandle ørkenen til oase. Skabelse er at sikre strukturer for livsudfoldelse.

Tilbage på University College Lillebælt er det ledelsens opgave at skabe struktur – kosmos – for det arbejde som vi er sat til at udføre – og det på en måde, så der også bliver plads til det uforudsete. Nu ser det ud til at de ydre rammer, skema, lokaler, it-infrastruktur mm. er på plads. Skemaet er godt nok så presset, at kun tåber tør have faglige ambitioner, men der er trods alt et skema, så nu kan vi begynde at tænke på vores opgave som lærere.

Og hvad er så opgaven? Man kunne tro, at den ligeledes er at skabe orden, men det er nok mere kompliceret end det. For mens ledelsen skal sikre kosmos i det ydre, så er det mit job, som en anden dæmon, at udfordre det kosmos der allerede er i mine studerendes indre. Stik imod det der råbes fra tagene, så er det nem-

Hvorledes illustrere kaos?

Er det Hieronimus Bosh, der er mesteren eller skal vi have fat på Jorns Stalin-grad?

Nej, Sven Havsten Mikkelsen lavede illustrationer til Anna Sophie Seidelins genfortælling af bibelen. Her netop illustration til skabelsen. Kaos og håb forenet. Gengivet så småt, at ingen burde kunne blivet fornærmet.

lig ikke god undervisning at skrive dagens læringsmål op på tavlen – tværtimod. Målet for god undervisning er nemlig slet ikke læring, men erkendelse – at forstå og at tvivle uden at fortvivle. Derfor har jeg ikke tænkt at starte den første lektion i *Almen dannelse – Kristendomskundskab, Livsoplysning, Medborgerskab* (og for at gøre forvirringen fuldkommen, så hedder faget noget helt andet i studieordningen!) med at lade de studerende slå ordet *kultur* op på nettet. Nej, jeg vil starte med at sige. *Luk computerne og læg dem væk. Sæt jer så i grupper på fire og fortæl hinanden hvad I forstår ved begrebet kultur.* Der skal tænkes, tales, undres og tvivles. Forståelse kommer ikke af at kende et svar, men af at søge efter et. Processen, rejsen, usikkerheden er grundlaget for at forstå, at ens forståelse ikke er absolut, men kontekstafhængig og mangelfuld. Overvejelserne over hvad kultur er, tvivlen på egen indsigt dybde, er det perspektiv, der kaster lys over (oplyse) de definitioner hos Johan G. Herder, Hartvig Frischs og Edgar Schein, som vi så efterfølgende skal se på. Tvivlen på egen indsigt dybde! Det lyder som et håbløst udgangspunkt for erkendelse, men er faktisk det modsatte – tvivlen udløser netop et håb om erkendelse, viser hen til håbet, der i min forståelse er en væsentlig pædagogisk kategori. Det er håbet, der gør, at vi holder skole, som det i lørdags blev håbet, der bandt mine blå perler sammen.

De blå perler

"De blå perler"

Lørdag 20. august 2016 kl. 09 - 21
Marathon - Højskolesangbog - Dag
Riebers Gård i Møllergade, Svendborg

kl. 09	Pavl Balslev Morgensange
kl. 10	Jesper Hougaard Larsen Liv
kl. 11	Britta Kristensen Historien
kl. 12	Jesper Vognsgaard Sange i børnehøjde, a og b melodier
kl. 13	André Isager Frihed og Fællesskab
kl. 14	Anders Carlsson Tro og Sommer
kl. 15	Carsten Oxenvad Håb
kl. 16	Lisbeth og Astrid Refbjerg Schick Kærlighed og lidt engelsk
kl. 17	Marianne Kjær og Kirsten Lockhart Alder ?? - Og hva' så !! -
kl. 18	Ida Hovalt og Torkil Jensen Sprog og Ånd
kl. 19	Jakob Øxenhave Vi har lejrtil
kl. 20	Pavl og Gitte Balslev Aftensange

Gratis entré
Der kan købes kaffe og kage, øl og vand

"De blå perler" fra Højskolesangbogen
Marathonsang lørdag 20. august i Riebers Gård fra kl. 9 - 21
Arrangementet er gratis og for alle

Det startede juleaften! På vej ud af kirken blev jeg spurgt, om jeg kunne tænke mig at tage en time ved Vejstrup Valgmenigheds marathonsang fra Højskolesangbogen i august. Selvfølgelig kunne jeg det!

Som noget helt naturligt valgte jeg temaet håb.

Jeg nåede selvfølgelig ikke at få sagt alt, hvad jeg havde tænkt, men her følger mit, lettere reviderede, manuskript fra i lørdags og med link til sangene – hvis man ikke lige har 18. udgave af Højskolesangbogen inden for rækkevidde.

Indledning:

Vi lever i en verden med meningsløs vold. I Paris, Nice, München på amerikanske high schools, universiteter og helt ud på gaden. Min påstand er, at det ikke er en kamp imellem europæisk og mellemøstlig kultur, ikke en kamp imellem hvide og sorte borgere.

Det er nok slet ikke en kamp mellem nogen, men de oversettes – de glemtes og de maginiseredes råb om at blive set, husket og

inkluderet. Mennesker, der har mistet håbet tyr til håbløse handlinger.

Håb er således et grundlæggende vilkår for os og vi skal nu synge nogle sange, hvor håbet spiller en central rolle.

Som bekendt taler Grundtvig om såvel folkeoplysning som livsoplysning. Det skyldes at han arbejder med tre niveauer: person-lighed, folke-lighed og menneske-lighed. Altså fra det individuelle, over det nære- til det universelle fællesskab og således vil jeg nu forsøge at lede os igennem håbets sange og starte med det individuelle – **nr. 442**

Det individuelle håb:

Vi starter med en kærlighedssang. Sangen om håbet, håbet om at blive set ...

442 Den milde dag er lys og lang

Ja, tænk om Ilsebil vil række mig sin hånd, vil lægge sin kind imod min – men det vil hun nu nok ikke... men nu smiler hun, det er som al solens varme og liv trænger ind i mit hjerte.

Håbet er så stort at det fylder livet med muligheder for mening.

Og vi bliver i dette afsnit og bladrer frem til **nr. 453**, for hvad hvis Ilsebil, eller Nina, eller Hans eller Achmed har samme håb, og ser mig – på trods af min ufuldkommenhed? Det er det, som Jens Rosendal beskriver i sin Forelskelsessang.

453 Forelskelsessang

Alting råbte: lev det. Himlen blev stor og blå og stunden født til glæde. Det er Vorherre selv der kysser os i kærlighedens sale. Vi oplever og fatter meningen – at livet er livet værd, på trods af at livet jo koster livet. Kærligheden er og blir – også selv om beruselsen lægger sig og dagligdagen indfinder sig. Kærligheden er i vore hjerter, har taget bolig iblandt os og vil bestandigt ligge der som et minde og gøre håbløsheden til skamme.

Men så let og glædeligt er livet jo ikke, som den næste sang, **nr. 100**, viser. Det er Aakjær, en af vore store digtere, der med lige så stor omhu skildrer ungdommens og forelskelsens håb:

*Anna var i Anders kjær, men knibsk alligevel,
mødte dog sin Hjertenskjær paa Rugens gamle Skjel,
satte sig i Græsset ned blandt Klokkeblomster bly,
tog saa op sit Fingerbøl og gav sig til at sy.*

*Dyre du og dig!
dingeli og lej*

*dikke du og dikke di,
og dingelu og lej!*

... som han skildrer alderdommens, fattigdommens og udstødthedens håbløshed.

100 Hvem sidder der bag skærmen

Det er jo håbløshed! Ja, der er meget håbløshed, hvis man må sidde bag skærmen dag og nat – også i dag. Men bemærk: Aakjær beskriver det jo netop som håbløst – der pyntes ikke på en tilværelse uden pynt, Vi føler med Jens Vejmand, vi skammer os over håbløsheden, en skam, der er første skridt på vejen imod den solidaritet, der kan vække et håb – et nyt fællesskab.

Dette håb er ældre end Aakjær. Det har i vor kultur rødder tilbage i kristendommen, hvor Jesus jævned for andre, den vanskelige vej, og jødedommen, hvor den lidende tjener bringer retfærdighed til de mange. Men det er et håb, der får ny næring med en modernitet, hvor vi ikke er underlagt skæbnen, men bevidste om, at det er os der skaber historien. Vi kan ødelægge verden, men vi kan også ændre verden til det bedre. Dertil kræves ikke bare vilje – der kræves indsigt. På en underlig måde får moderniteten håbet til at flytte sig fra Guds vilje, til menneskets. I tusind år havde kirken været samfundets vigtigste institution, den institution, der bar håbet videre. I **nr. 164** er det stadig samfundets vigtigste institution der bærer håbet, men denne er ikke længere kirken – det er skolen.

164 At lære er at ville (E. Lindgren)

Lad aldrig dine drømme slå bro til vold og drab. Lad åndens kilde strømme mod fredens fællesskab.

Det er dine individuelle drømme, men de peger på fredens *fællesskab* – peger på det kollektive håb.

Det kollektive håb:

Den største af de danske drømmere er uden tvivl Grundtvig. Det er hans skyld, at vi står her i dag og har fælles drømme.

Det er ikke Grundtvig, der har skabt velfærdssamfundet, men Grundtvig har sat ord på nogle drømme om fællesskab. Drømme som er sunget ind i bevidstheden hos de generationer, der senere skabte velfærdssamfundet. Det gør han i **nr. 352**, som vi skal synge nu og det gør han med ordene om *ligeværdighed i borg og hytte*, og om at *da har i rigdom vi drevet det vidt, når få har for meget og færre for lidt*.

Men lad os kun tage den ene ...

352 Kærlighed til fædrelandet

Det er jo en af disse tekster, der kan få folk til at tro, at Grundtvig er nationalist – en misforståelse, der skyldes, at vi læser vores tids sprog og begreber ind i den gamle tekst. Det jeg hæfter mig ved i denne tekst, er drømmen om en samfundsorden, hvor *ret og magt går hånd i hånd*. Dette er – sammen med drømmen et samfund, *hvor få har for meget og færre for lidt* og hvor der er *ligeværdighed* på tværs af sociale forskelle – håbet for alle der, for nu et blive i Grundtvigs og 1800-tallets sprog, har for modersmålet øre og for fædrelandet ild.

Men der skal mere til. Som I måske ved, så var Grundtvig i begyndelsen en arg modstander af folkestyret. Et folk, der ikke er oplyst, der *er forblindet, kender ej sin egen tarv* –

et sådan folk kan ikke styre et land. De uoplyste vil kun tænke på sig selv – det vil føre til magtkampe stænderne imellem – det en lidt yngre tysker i 1848 kaldte for klassekamp. Betingelserne for et folkestyre er, som vi skal synge op i **nr. 89**, et oplyst folk. Håbet om fremtidens gode samfund hænger altså sammen med lyset – lyset der må være for hele folket:

89 Er lyset for de lærde blot

Midsommerens den bolde sol, vil ej for midnat vige. Den vished kan vi, der bor her mod Nord, bygge vor håb på. Men se hvordan Grundtvig fortsætter:

*Oplysning være skal vor lyst,
er det så kun om sivet,Det ubetydeligste, det som svejer for vinden
men først og sidst med folkerøstFællesskabet
oplysningen om livet;Om livet - menneskelivet. Det universelle.*

Folkeoplysningen er knyttet til håbet om det folkelige fællesskab, men der er et større håb, der går på tværs af alle folkeslag, alle fædrelande og modersmål – livshåbet, som vi vender tilbage til om lidt.

Vi skal lige blive lidt i det folkelige håb, som det udtrykkes i **nr. 499**. Denne sang handler nemlig også om det folkelige fællesskab. Den er ikke så kendt og bundet til den begivenhed, der gjorde, at Danmark blev et af de få lande i verden – foruden Island og Japan – hvor sprog- og statsgrænse blev sammenfaldende med en monokultur til følge: Folkeafstemningen i Sønderjylland i 1920.

499 Det lyder som et eventyr

Foruden den tone af håb der ligger i teksten, så er der altså også en ubehagelig “hvor er det synd for os”– og “Tyskerne er onde” retorik. Men håbet skinner igennem, håbet om en fredelig fremtid med sameksistens.

*Hvad knap vi turde hviske om
i krogen mellem venner
forkyndes nu på dansk **og** tysk
som løfteord af frænder*

Vi er ikke fjender, men frænder (Friends)

Vi skal lidt tilbage i tiden igen. Den danske skolemand Christen Mikkelsen Kold, der fyldte 200 år her i marts, startede sin højskole i Dalum i 1862. Kold sagde selv, at han holdt skole på *Guds kærlighed og Danmarks lykke*. Det er jo et håb at bygge på. Det fortælles, men kan desværre ikke verificeres, at nogle karle engang spurgte Kold, hvorfor de skulle søge netop hans skole. Da tog Kold sit lommeur frem trak det op og sagde: “Når jeg trækker mit ur op, så kan det gå et døgn, så må jeg trække det op igen. Men hvis I kommer på min skole i en vinter, så vil I blive trukket op, så I kan gå hele livet!” Der var selvfølgelig morgensang på Kolds skole og hver dag skulle man synge Grundtvigs *Udrundne er de gamle dage*. Det er **nr. 87**. Carl Nielsen havde af gode grunde endnu ikke skrevet den melodi, der står i sangbogen, så man sang den på en melodi, man kendte.

87 Udrundne er de gamle dage (Synges på: Vågn og og slå på dine strenge)

Mens graven kastes, vuggen gynger og liv udsletter dødens spor.
Det er Grundtvig! Alle andre ville skrive det modsat.

Livet vinder over døden, hvis vi tør. Derfor må vi kaste os ud i det og vove kækt med død en dyst.

Skolen kan trække folk op, så de kan gå hele deres individuelle liv, som for dig, mig og alle får en ende – men livet selv, vinder over døden, hvis vi tør byde død og grav trods.

Det håb drejer sig ikke om mig, ikke om folket – men om selve menneskelivet. Det er det universelle håb!

Håbet som universelt:

Verden bliver mindre, pludselig er krige verdensopspændende, og det samme er bestræbelserne på at skabe fred og på at tale sandt om småt og stort og klart om alt det høje.

Håbet om det gode liv forsvinder imidlertid ikke, men det ændrer sig fra kun at være et håb om det gode liv efter døden, til et håb om det retfærdige samfund. Det bliver et håb om, at det historieskabende menneske kan ændre verdens gang i en bedre retning. En af de smukkeste formuleringer af dette håb finder vi i **nr. 506**. Håbet som Oskar Hansen formulerer det. I 1923 er det kristne kors afløst af den røde fane, men den kraft der ligger i håbet er ikke mindre. Oskar Hansen leverer med denne tekst en drøm, der kan måle sig med Grundtvigs.

506 Når jeg ser et rødt flag smælde

Vi skal stadigvæk vove kækt med død en dyst, ranke ryggen, og kæmpe for fremtidens fjerne mål, vi skal nedbryde de grænser der skaber ufreden.

Fanen er forrest i freden, forrest i kampen, den favner hele verden. I dens folder ligger fremtiden – **og håbet** – gemt.

Naivt måske, ja – lige så naivt som det religiøse håb, hvor det lyder:

*Ej mer du gruer for dommedag,
du ved, din dommer har ført din sag,
og fra sig selv den vundet...*

Heldigvis lader håb sig ikke styre af rationelle overvejelser, hvorfor naive beskrivelser er helt i orden. Måske er naiviteten den eneste ordentlige tilgang til håb.

Det gik imidlertid ikke som Oskar Hansen forestillede sig, men håbet var tændt og det ændrede samfundet – vores samfund.

Oskar Hansen kunne jo heller ikke vide noget om de uretfærdigheder som skulle komme. Han kunne ikke vide hvorledes vi 50 år senere, efter endnu en global krig, ville få serveret alle verdens ulykker til vores aftenkaffe. Hans virkelighed dengang i 1923 var ikke som i 1969, hvor Inger Christensen udtrykte "Det":

*Der er overskudslage af majs og af hvede
som aldrig blir solgt med en dårlig profit
Der er svin der har vokset sig sygelig fede
men kunstig forsynet med god appetit
Der er dynger af rådnende ris og tomater
og bjerge af stinkende anløbet kød
Der er landbrugsministre og barske prælater
der priser sig syg for de sultenes nød*

Men det vidste Inger Christensen. Og hun beskrev det og fulgte dermed den linje som Jeppe Aakjær havde lagt: Fortæl hvordan verden ser ud. Fortæl så vi skammer os. Fortæl så håbet om en bedre verden tændes.

Og mens I nu finder **nr. 192** så fortsætter jeg fra digtsamlingen "Det"

*Der er fisk nok i havet med nok proteiner
Der er fisk der går ind i de sultenes net
der er fisk til de dunkende samfundsmaskiner
der kun gør den mætte endnu mere mæt
Der er folk der for længst har et lysende kendskab
til udbyttedeloingens sunde fornuft
Alligevel tror de at folkenes vendskab
kan leve af udbytning taler og luft.*

192 Så dyrker de korn på et alter i Chile

Og hvad er det vi gør i dag her i Svendborg?

Vi synger sange om folkenes lykke, synger sange om folkenes sorg, vi blæser alle partier et stykke og vælter den sidste parpirtigers borg. Det handler den sidste af mine sange om. Det er **nr. 160**. For at kunne syngesange om folkenes lykke og sorg, skal der mere til end det håb, som jeg har prøvet at beskrive i nogle af dets former. Der skal evnen til at beskrive håbet. Der er brug for kunsten og den livsglæde og naivitet, som nok kun kan udtrykkes poetisk og med stor kærlighed som Chr. Richardt og Carl Nielsen gør det her:

160 Derfor kan vort øje glædes

*Tankens hemmeligste susen
elskovblikkets tavse sprog,
lærkens sang og bækkens brusen, –
alt er kunstens lærebog*

En lærebog i håb.

Tak til Ulrich Klostergaard for akkompagnement.